

Załącznik nr 1 do
Uchwały Nr XVI/85/2019
Rady Gminy Wierzbno
z dnia 30.12.2019 r.

**3 – LETNI GMINNY PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY
WIERZBNO NA LATA 2020-2022**

WPROWADZENIE

Pierwszy Program Wspierania Rodziny w gminie Wierzbno opracowano na lata 2013-2015. Program ten został przyjęty Uchwałą nr XXIV/111/2013 Rady Gminy Wierzbno z dnia 03 lipca 2013 r., kolejny Gminny Program Wspierania Rodziny powstał na lata 2017-2019, został przyjęty Uchwałą Rady Gminy Wierzbno Nr XXVI/146/2017z dnia 28 czerwca 2017r. Programy te były odpowiedzią na obowiązek nałożony na gminę ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa ta nakłada obowiązek na samorządy podejmowania działań wspierających wobec rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Rodzina jest naturalnym i niezastąpionym elementem struktury społecznej, nazywanym podstawową komórką społeczną. Jej szczególna rola polega na tym, że jest środowiskiem narodzin i rozwoju człowieka. W niej zarówno dziecko, jak i osoba dorosła zaspokajają swoje podstawowe potrzeby. Naturalny charakter rodziny wynika przede wszystkim z tego, że jest ona jedyną grupą społeczną, która rozwija się przez przyjmowanie nowych członków z zewnątrz oraz przez rozwój wewnętrzny –rodzenie dzieci.

W myśl ustawy o pomocy społecznej rodzina to „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem życia człowieka, oddziałującym w istotny sposób na rozwój i wychowanie młodego pokolenia. Jest wspólnotą osób i jednocześnie instytucją ogólnoludzką, spotykaną we wszystkich epokach i kulturach. Stanowiąc podstawową formę współżycia ludzi i integralną część każdego społeczeństwa, jest najmniejszą, a zarazem podstawową komórką.

Rodzina stanowi środowisko socjalizujące, które oddziałuje na jednostkę najwcześniej, mając przy tym decydujący wpływ na przyszły kształt i strukturę osobowości dziecka. W związku z tym wszelki rodzaj zaburzeń, dewiacji czy odchyień w zakresie jej funkcjonowania ma swe skutki w zachowaniu dzieci oraz w przejawianych przez nich postawach. Wystąpienie jakiegokolwiek trudności czy problemu stanowi potencjalne ogniwo zagrożenia nieprzystosowaniem społecznym. Dodatkowe wystąpienie innych problemów społecznych takich jak: ubóstwo, alkoholizm, przestępczość, zwiększa prawdopodobieństwo nieprzystosowania społecznego dzieci i młodzieży wychowujących się w tych rodzinach.

Problemy występujące w rodzinie często są złożone i wymagają interdyscyplinarnych rozwiązań. Choroba alkoholowa, narkomania, przemoc w rodzinie, niewydolność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo –wychowawczych, długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, czy przestępczość, to główne problemy, z którymi często członkowie rodziny nie potrafią sobie poradzić. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów. Dlatego też instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań w oparciu o sprecyzowany plan działania, już na etapie, kiedy pojawiają się pierwsze problemy. Ważnym jest fakt, że wspieranie rodziny, to jednocześnie rozwój i wzmacnianie społeczności lokalnej, ponieważ to właśnie w rodzinie dorastają kolejne pokolenia, które w przyszłości będą tworzyły społeczeństwo i wpływały na tempo jego rozwoju.

Należy zatem podejmować działania wspierające rodzinę, by w obliczu wielu czynników zagrażających jej prawidłowemu funkcjonowaniu, należycie wypełniała swoje funkcje. Jednak działania te winny być połączone z własną aktywnością rodziny.

Formy organizowania wsparcia na rzecz rodziny, należy konsekwentnie realizować. Zamiast zastępować rodzinę w wypełnianiu podstawowych funkcji, między innymi opiekuńczo –wychowawczych, należy wspierać ją takimi wspomaganiami, aby przywrócić jej

prawidłowe funkcjonowanie oraz eliminować sytuacje, kiedy dziecko musi opuścić własną rodzinę. Umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej nie oznacza rozwiązania problemu rodziny. Z uwagi na więzi emocjonalne dziecka z rodziną i środowiskiem, konieczne jest motywowanie rodziców do zmiany oraz praca prowadząca do stworzenia prawidłowych warunków rozwoju dziecka w rodzinie naturalnej i jego powrotu do domu rodzinnego.

Głównym założeniem i istotą systemowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny jest praca z całą rodziną, w oparciu o zasadę wzajemnej współpracy i współdziałania odpowiednich służb publicznych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów zajmujących się pomaganiem rodzinie. Ważną zasadą jest też jawność działań organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie wspierania rodziny, jak też poszanowanie godności wszystkich osób.

Wszelkie działania władz państwowych i samorządowych oraz organizacji pozarządowych w zakresie udzielania pomocy rodzinie, określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. 2018.998z późn. zm.), która nakłada na gminy obowiązek podejmowania działań wspierających wobec rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny.

Zawarte w niniejszym programie propozycje pomocowe wspierają rodzinę w prawidłowym wypełnianiu funkcji. Założeniem Programu jest wspieranie rodziny naturalnej już na etapie gdy problemy się zaczynają oraz eliminowanie takich sytuacji kiedy dziecko musi opuścić rodzinę.

1. CELE PROGRAMU

Celem głównym Programu jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji, a zwłaszcza z opieką, wychowaniem skuteczną ochroną dzieci, jak również edukacja środowiska lokalnego w zakresie promowania społecznie pożądanego modelu rodziny. Stworzenie optymalnych warunków do wychowania dzieci w środowisku rodziny biologicznej oraz wspieranie rodzin dysfunkcyjnych w prawidłowym wypełnianiu obowiązków opiekuńczo-wychowawczych w gminie Wierzbno.

Cele szczegółowe

1. Stworzenie efektywnego systemu wsparcia rodziny w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
  - pomoc finansowa
  - pomoc rzeczowa
  - objęcie dożywianiem dzieci tego wymagających
  - monitorowanie sytuacji zdrowotnej rodziny
2. Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych poprzez:
  - współpracę z asystentem rodziny.
  - prowadzenie wszechstronnej pracy socjalnej z rodziną,
  - podejmowanie działań w celu pozostawienia dzieci w rodzinie biologicznej
  - przywróceniu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej rodzinom biologicznym,
  - współpraca z instytucjami, stowarzyszeniami, organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dziecka i rodziny,

- zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązywanie już istniejących.

2. REGULACJE PRAWNE

1. Podstawa prawna

Podstawą prawną do realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Wierzbno na lata 2020-2022 są następujące akty prawne:

1. Konwencja o Prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2018 r. poz. 998) z późn. zm
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2018r. poz.) 1508 z późn. zm.
5. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015r. Poz. 1390 z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2018r. poz. 2137) z późn. zm
7. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2017r. Poz. 783.) z późn. zm.
8. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2018r. poz. 994) z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 4 listopada 2016r.o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin : „Za życiem” (Dz.U. z 2016r. poz. 1860 z późn. zm.)
10. Ustawa z dnia 11 lutego 2016r o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz.U. z 2018r. poz. 2134) z późn. zm
11. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2018 poz 554) z późn. zm
12. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2018r. poz 2220 z późn. zm.)
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start” (Dz.U. z 2018 poz 1061) z późn. zm.

2. Zadania gminy w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w art. 176 określa następujące zadania własne gminy w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
  - zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
  - organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
  - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;

4) finansowanie:

- podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
- kosztów związanych z udzielaniem rodzinie przeżywającej trudności pomocy określonej w ustawie, ponoszonych przez rodziny wspierające;

5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym

6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie;

7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

2. DIAGNOZA ŚRODOWISKA LOKALNEGO

Diagnozę opracowano w oparciu o dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wierzbnie, w szczególności Ocenę zasobów pomocy społecznej oraz sprawozdania resortowe MPiPS, za lata 2017 -2019, a także pozyskane informacje od następujących instytucji:

- Urząd Gminy w Wierzbnie
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Wierzbno
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Gminie Wierzbno.

Gmina Wierzbno położona jest w południowo-zachodniej części powiatu węgrowskiego. Powierzchnia gminy wynosi 103 km².

Jest to gmina wiejska, w jej skład wchodzi miejscowości: Adamów, Brzeźnik, Cierpięta, Czerwonka, Filipy, Helenów, Janówek, Jaworek, Józefy, Karczewiec, Kaziemierzów, Koszewnica, Krypy, Las Jaworski, Majdan, Nadzieja, Natolin, Orzechów, Ossówno, Rąbież, Skarżyn, Soboń, Stary Dwór, Strupiechów, Sulki, Świdno, Wąsosze, Wierzbno, Wólka, Wyczółki, Wyglądówek.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
MIESZKAŃCY (w osobach)			
Ogółem	2805	2764	2756
KOBIECY			
Ogółem	1340	1321	1314
Wiek 0-17	247	243	246
Wiek 18-59	705	694	671
Wiek 60 lat i więcej	388	384	397
MEŻCZYŹNI			
Ogółem	1465	1443	1442
Wiek 0-17	230	228	230
Wiek 18-64	1023	999	989
Wiek 65 lat i więcej	212	216	223

Źródło: Dane statystyczne Urzędu Gminy Wierzbno (ewidencja ludności), opracowanie własne

Z powyższych danych wynika, na dzień 30.11.2019r. Gmina Wierzbno liczyła 2756 mieszkańców, w tym 620 osoby starsze. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym (kobiety od 60. roku życia i mężczyźni od 65. roku życia), a najmniej liczną 476 dzieci, tj. osób, które nie ukończyły 18. roku życia.

W latach 2017-2019 liczba osób korzystających z pomocy społecznej utrzymywała się na podobnym poziomie.

Spis informacji	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019 (do dn.30.11.2019 r.)
Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	125	122	110
Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych	184	186	158
Liczba rodzin korzystających ze świadczenia wychowawczego 500+	195	177	179
Liczba rodzin korzystających ze świadczenia Dobry Start 300+	-	173	177
Liczba rodzin korzystających ze świadczeń funduszu alimentacyjnego	10	11	11
Liczba rodzin, którym wydano Kartę Dużej Rodziny	4	3	26
Liczba rodzin, w których udzielono pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów (stypendia i zasiłki szkolne)	25	20	15
Liczba dzieci/młodzieży zamieszkujących w Wierzbnie w wieku od 0 – 18 lat	477	471	476

Źródło: Dane statystyczne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wierzbnie, Urzędu Gminy Wierzbno (ewidencja ludności)

Zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, od 2018r. gmina ponosi częściową odpłatność za pobyt swoich mieszkańców w pieczy zastępczej w zależności od długości umieszczenia w pieczy. Koszty te obrazuje tabela poniżej:

Odpłatność za pobyt dzieci w pieczy zastępczej	Kwota odpłatności w złotych
2017	0,00
2018	515,61
2019 (stan na dn. 30.11.2018 r.)	2204,18

Źródło: Opracowanie własne GOPS w Wierzbnie

Przemoc jest jedną z ważnych dysfunkcji rodziny. Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jego skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci.

W związku z tym zmiany do ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nałożyły na gminę obowiązek tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym tworzenia zespołów interdyscyplinarnych. Osoby wchodzące w skład Zespołu to grupa specjalistów z różnych grup zawodowych i środowisk współpracujących ze sobą w celu zapewnienia skutecznego reagowania na problem przemocy w rodzinie. Taki Zespół powołał również swoim zarządzeniem Wójt Gminy Wierzbno, funkcjonuje on w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Wierzbnie.

Poniższa tabela obrazuje zjawisko przemocy w rodzinie na terenie gminy Wierzbno na przestrzeni lat 2017 - 2019.

Wyszczególnienie	Rok		
	2017	2018	2019 (stan na dn. 30.11.2019r.)
Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	13	7	10
Liczba posiedzeń ZI	10	11	8

Źródło: Dane Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

3. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami niniejszego programu są dzieci i rodziny przeżywające trudności w sferze opiekuńczo- wychowawczej, w których wychowują się dzieci oraz rodziny, w których dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej.

Wszystkie dzieci wymagają ochrony ich praw i wolności oraz pomocy dla zapewnienia harmonijnego rozwoju i przyszłej samodzielności życiowej. Szczególnej uwagi wymagają dzieci i młodzież z rodzin niewydolnych wychowawczo. Dysfunkcje rodziny, spowodowane w głównej mierze uzależnieniami, przyczyniają się do powstawania znacznych strat rozwojowych dzieci żyjących w tych rodzinach. Niewydolność rodziców zaburza zaspokojenie podstawowych potrzeb rozwojowych dziecka, prowadzi między innymi do niepowodzeń szkolnych oraz izolacji społecznej.

Rodzina jako naturalne środowisko rozwoju dziecka, przeżywając trudności w opiekowaniu się i wychowaniu dzieci, wymaga wsparcia dla dobra nie tylko dzieci, ale też wszystkich jej członków. Przywrócenie normalnego funkcjonowania rodzin jest też największym uzyskiem dla społeczności lokalnej.

4. ZADANIA

Cel szczegółowy 1	
Stworzenie efektywnego systemu wsparcia rodziny w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	
Zadania	Wskaźniki realizacji działań
1. Zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej ubogim rodzinom	- liczba form udzielanej pomocy - liczba rodzin i dzieci w tych rodzinach objętych pomocą
2. Objęcie dożywianiem wszystkich tego wymagających dzieci	- liczba dzieci korzystających z posiłku
3. Monitorowanie sytuacji zdrowotnej dzieci z rodzin dysfunkcyjnych	-liczba rodzin i dzieci w tych rodzinach objętych monitorowaniem
4. Objęcie rodzin dysfunkcyjnych profesjonalną pomocą	- liczba podejmowanych interwencji kryzysowych - ilość godzin dokonanego nieodpłatnego poradnictwa specjalistycznego
5. Zabezpieczenie środków na pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym	- liczba dzieci umieszczonych w poszczególnych ośrodkach - wysokość środków przeznaczonych na pokrycie pobytu dzieci w placówkach

<u>Cel szczegółowy 2</u>	
Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych poprzez współpracę z asystentem rodziny i innymi instytucjami	
Zadania	Wskaźniki realizacji działań
1. Współpraca z kuratorami sądowymi, policją szkołami, w celu wypracowania wspólnych działań profilaktycznych	- liczba podjętych interwencji, - liczba osób objętych wsparciem
2. Zapewnienie dostępności poradnictwa specjalistycznego oraz organizowanie i informowanie o miejscach pomocy	- liczba i rodzaj miejsc poradnictwa specjalistycznego -liczba osób i udzielonych porad z podziałem na kategorie problemowe - liczba i formy przekazów informujących miejscach pomocy
3. Monitorowanie środowisk zagrożonych uzależnieniami, motywowanie do podjęcia terapii przez rodziców dzieci ze środowisk zagrożonych i monitorowanie terapii rodziców	- liczba rodzin objęta monitorowaniem
4. Umożliwienie funkcjonowania na terenie gminy rodzin wspierających	- liczba rodzin wspierających
5. Monitorowanie sytuacji dzieci z rodzin zagrożonych kryzysem w tym niewydolnych wychowawczo, w których występują problemy przemocy, uzależnień lub długotrwała choroba	- liczba rodzin i dzieci w tych rodzinach objętych monitoringiem i procedurami
6. W zależności od zdiagnozowanych potrzeb, zapewnienie opieki przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez asystenta rodziny	- liczba asystentów pracujących na rzecz mieszkańców gminy - liczba rodzin, którym przydzielono asystenta

5. REALIZACJA PROGRAMU

Program realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzbnie przy udziale:

- a) Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wierzbnie;
- b) Interdyscyplinarnego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- c) Placówek oświatowych;
- d) Placówek ochrony zdrowia;
- e) Komendy Powiatowej Policji w Węgrowie;
- f) Ośrodka Interwencji Kryzysowej przy PCPR w Węgrowie

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Finansowanie 3- letniego Gminnego Programu Wspierania Rodzin na lata 2020-2022 odbywać się będzie ze środków:

- budżetu Gminy Wierzbno

- dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych i zleconych gminie,
- dotacji w ramach programów rządowych w zakresie wspierania rodziny,

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach finansowych.

7. MONITOROWANIE

W celu sprawdzenia na ile Program Wspierania Rodziny został zrealizowany i jaki jest wynik podjętych przedsięwzięć, niezbędne jest prowadzenie monitoringu i dokonywanie ewaluacji. Dzięki ewaluacji uzyska się informacje czy osiągnięto zakładane rezultaty, czy pozwoliły one i w jakim stopniu na realizację celów szczegółowych Programu. Ocena poszczególnych działań odbywać się będzie na podstawie corocznej analizy realizacji założeń Programu na podstawie informacji i danych uzyskanych od podmiotów uczestniczących w jego realizacji. Pozwoli to określić wszystkie uzyskane efekty oraz wskazać, które efekty ułatwiły bądź utrudniły jego realizację.

Monitoring oraz ewaluacja Programu zostanie przeprowadzona przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzbnie.

Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz potrzeby w tym zakresie będą przedkładane Radzie Gminy do 31 marca każdego roku za rok poprzedni.

Miejszem realizacji Programu jest obszar Gminy Wierzbno. Koordynatorem Programu jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzbnie, a okres jego realizacji to lata 2020 – 2022. Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb. Ostateczne efekty zostaną przedstawione po zakończeniu okresu jego realizacji.

Podsumowanie

Celem działalności profilaktycznej jest zapobieganie negatywnym stanom rzeczy, zarówno tym, które dopiero mają zaistnieć, jak i tym, które już istnieją. Działając w myśl zasady, że „lepiej zapobiegać niż leczyć”, powinno się promować działania profilaktyczne ukierunkowane na wspieranie rodzin niewydolnych w opiece nad dziećmi oraz tworzenie coraz lepszych warunków dla poprawy jakości życia rodzin i dzieci, co zahamuje proces umieszczania dzieci poza rodziną biologiczną. Aby podołać temu wyzwaniu niezbędna jest więc ścisła współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami oraz wypracowanie sprawnego i efektywnego systemu działań wpływających na poprawę sytuacji dziecka i rodziny. Tak rozumiany Program może stanowić pełne, kompleksowe ujęcie systemu wsparcia dziecka i rodziny.